

Book Reviews

СТИЛИСТИЧЕСКИЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ
РУССКОГО ЯЗЫКА, ред. МАРГАРИТА Н. КОЖИНА,
Москва: Изда- тельство “Флинта”, Издательство “Наука”, 2003, 696 с.

Ukazanie się *Stylistycznego słownika języka rosyjskiego* to wydarzenie doniosłe nie tylko w stylistyce rosyjskiej. Liczący blisko trzysta artykułów hasłowych *Słownik* jest dziełem trzydziestoosobowego zespołu autorskiego, kierowanego przez wybitną postać stylistyki ogólnej i rosyjskiej – Margaritę N. Kożyńę, twórczynię znanej w świecie permskiej szkoły stylistycznej. Znaczna część zespołu to Jej uczniowie. Stąd może wynika wręcz zadziwiająca przy takiej liczbie autorów zwartość i jednorodność *Słownika*.

Słownik ma charakter teoretyczno-praktyczny (badawczo-edukacyjny). Jest adresowany zarówno do specjalistów jak i do szerokiego grona czytelników, m.in. studentów, nauczycieli i wszystkich interesujących się problemami stylistyki. Podejmuje się w nim szeroki wachlarz podstawowych pojęć dyscypliny. Nie unika się przy tym pokazywania ich więzi z różnymi koncepcjami oraz miejsca w systemie pojęć i terminów (m.in. zwraca się uwagę na terminologiczną polisemię i polionimię) nauki o stylu. W ten sposób ujawnia się dynamikę rozwojową dyscypliny i różnokierunkowe poszukiwania, a także angażuje myślowo czytelnika.

Encyklopedyzm *Słownika* wzmacnia sposób przedstawiania pojęć-terminów. Autorzy nie usiłują za wszelką cenę ujmować je poprzez zwarte i precyzyjne definicje, które zadają gwałt złożonej naturze pojęć stylistycznych. Konieczne okazują się dość obszernie nieraz opisy (rozmiar artykułu hasłowego waha się w przedziale 0,5 – kilkanaście stron) z przywołaniem sporego fragmentu pola pojęciowo-terminologicznego oraz wielowymiarowego kontekstu odkrycia. Może szkoda, że ze stratą dla pełności obrazu zabrakło w *Słowniku* haseł poświęconych wybitnym badaczom i szkołom badań stylistycznych. (Informacje na ten temat

znalazły się w słowniku, ale są rozproszone i pośrednie, np. poprzez wykazy literatury). Rezygnację z takich haseł uzasadnia się ich obecnością w innych rosyjskich encyklopediach językoznawczych.

Teoretyczno-metodologiczną podstawę *Słownika* cechuje otwartość i dążność do integracji, ale jej jądro stanowi paradygmat stylistyki funkcjonalnej, a ściślej jej rosyjski wariant, w którego rozwój od lat 60. XX w. M.N. Kożyna wniosła wkład ogromny i decydujący. Inne nośne dziś orientacje, por. stylistyka pragmatyczna czy kognitywna, stanowią komplementarne dopełnienie. W *Słowniku* zostaje więc zachowana równowaga między stylistyką tradycyjną i nowszą, stylistyką środków oraz stylistyką tekstu i stylistyką typów stylów itd. Hasła odnoszą się do faktów i zjawisk stylowych (ontologia) przede wszystkim języka rosyjskiego, nazywają pojęcia-terminy stylistyki jako dyscypliny naukowej, a także są opisowymi nominacjami aktualnych i dyskusyjnych zagadnień stylistyki (np. *klasyfikacja i wewnętrzna dyferencjacja stylów funkcjonalnych, metody analizy językowostylistycznej*). Warto zwrócić uwagę na syntetyczny charakter *Słownika* – artykuły hasłowe raczej scalają wiedzę.

Artykuł hasłowy ma następującą strukturę. Otwiera go hasłowy termin (lub nominacja opisowa). Przy niej pojawiają się inne nazwy pojęcia, por. **СТИЛИСТИКА ДЕКОДИРОВАНИЯ** (С. восприятия, С. читателя). Nie zawsze są to synonimy w ścisłym tego słowa znaczeniu, por. **СТИЛИСТИКА РЕСУРСОВ** (*структурная, строя языка, стилистических средств языка, аналитическая, практическая, традиционная*). W artykule hasłowym relacje między różnymi terminami wymienionymi w szeregu hasłowym są omawiane. Przywołuje się także inne terminy z pola terminologicznego, które wchodzą w różnego rodzaju stosunki z terminem hasłowym.

Z kolei następuje określenie znaczenia (lub znaczeń), najczęściej w postaci rozwiniętego określenia. Nierzadko przywołuje się cytat z prac badacza-autorytetu. W wielu artykułach, głównie o charakterze faktograficznym, przytacza się materiał ilustracyjny. Natomiast te o charakterze teoretycznym zawierają opis istoty i historii problemu z przedstawieniem różnych punktów widzenia. Nie mamy więc w *Słowniku* zdecydowanej dominacji jednego „czystego” sposobu prezentacji znaczenia terminu. Autorzy wykorzystują różne „podpowiedzi” leksykografii ogólnej i terminologicznej. Myślę, że czynią to z dobrymi rezultatami. Otrzymaliśmy bowiem *Słownik* bardzo bogaty informacyjnie, otwarty, żywy, inspirujący do myślenia.

Artykuł hasłowy dopełnia obszerna nieraz bibliografia. Znajdują się w niej – zgodnie z tytułem ... *словарь русского языка* – głównie prace rosyjskie, ale przy-

wołuje się też opracowania zagraniczne, m.in. czeskie i polskie (zwłaszcza w artykułach teoretycznych autorstwa pomysłodawczyni i redaktorki *Słownika* – M.N. Kożyny).

Dla przybliżenia zawartości i charakteru *Słownika* wskażę na pewne grupy i podgrupy pojęć terminów w nim obecnych, wymieniając przykładowo hasła:

1. Stylistyka środków

- typu środków, np. *стилистические ресурсы лексики; выразительные средства языка; архаизмы, вульгаризмы; ключевые слова; омонимия и смежные явления; метафора; период;*
- organizacja i funkcjonowanie środków, np. *стилистическая парадигматика; стилистическая норма; закономерности функционирования языковых единиц в функциональных стилях;*

2. Stylistyka tekstu

- struktura tekstu, np. *композиция текста; свертхтекст, макротекст, микро-текст, гипертекст; абзац, коммуникативный блок; монолог, диалог; авторская речь, косвенная речь; описание, повествование, рассуждение;*
- semantyka tekstu, np. *смысловая структура текста; глубинный смысл текста, поверхностный смысл текста; концепт;*
- gatunki, np. *жанр (литературный), речевой жанр; жанры научной речи; фельетон;*
- kategorie tekstowe, np. *текстовая категория; текстовое время, текстовое пространство; тональность; категория оценки; интертекстуальность; стилевые черты;*
- komunikacja, np. *речевая ситуация, речевой акт; коммуникативные качества речи; речевая агрессия, речевой этикет;*

3. Stylistyka typów stylów

- typologia stylów, np. *литературный язык; классификация и дифференциация функциональных стилей; церковно-религиозный стиль; высокий стиль; тоталитарный язык, язык и стиль рекламы; эпистолярный стиль; язык сети Интернет; идиостиль;*
- organizacja stylu, np. *полевая структура функционального стиля; речевая системность функционального стиля;*

4. Metastylistyka

- pojęcia najogólniejsze, np. *стиль; стилистика*;
- subdyscypliny i kierunki, np. *взаимоотношение стилистики и смежных дисциплин; направления стилистики; лингвистика текста, поэтика, риторика; коммуникативная стилистика художественного текста, грамматическая стилистика*;
- metody badań, np. *интерпретация; метод(ы) лингвостилистического анализа текста*.

Oceniam *Słownik* bardzo wysoko, za koncepcję i także wykonanie, m.in. za jego rozsądną nowoczesność, całościowość oraz syntetyzujący i integrujący charakter. Stylistyka rosyjska i stylistyka w ogóle wzbogaciły się o dokonanie wybitne. Można oczywiście doszukiwać się w *Słowniku* miejsc słabszych i pewnych niespójności, proponować nowe hasła itd., ale nie zmienia to mojego uznania dla efektów pracy M.N. Kożyny i kierowanego przez nią zespołu.

STANISŁAW GAJDA